

Wyrok z dnia 4 września 1997 r.
II UKN 215/97

Przepisy Kodeksu pracy o przedawnieniu roszczeń ze stosunku pracy nie mają zastosowania przy ocenie prawa do jednorazowego odszkodowania przysługującego żołnierzowi na podstawie ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (Dz.U. Nr 53, poz. 342 ze zm.).

Przewodniczący SSN: Maria Tyszel, Sędziowie SN: Jerzy Kuźniar, Barbara Wagner (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 4 września 1997 r. sprawy z wniosku Stanisława M. przeciwko Wojewódzkiemu Sztabowi Wojskowemu w G. o odszkodowanie z tytułu choroby w związku ze służbą wojskową, na skutek kasacji Ministra Sprawiedliwości [...] od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z dnia 19 stycznia 1996 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni z dnia 11 października 1995 r. [...] i przekazał sprawę temuż Sądowi do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni wyrokiem z dnia 14 grudnia 1993 r. [...] oddalił odwołanie Stanisława M. od decyzji wydanej w dniu 4 września 1992 r. przez Wojewódzki Sztab Wojskowy w G., odmawiającej prawa do odszkodowania z tytułu trwałego uszczerbku na zdrowiu powstałego w związku z właściwościami służby wojskowej. Podstawę faktyczną rozstrzygnięcia stanowiło ustalenie, że odwołujący się cierpi na "obustronne osłabienie słuchu typu odbiorczego", a schorzenie to, rozpoznane po raz pierwszy w 1991 r., powstało w latach 1970-1971. Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1972 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (Dz. U. Nr 53, poz. 342 ze zm.), świadczenia w niej przewidziane przysługują wówczas, gdy skutek choroby w postaci uszczerbku na zdrowiu wystąpił po dniu jej wejścia w życie, tj. po 1 stycznia 1973 r. (art. 23). Wnioskodawca, ze względu na czas wystąpienia choroby, nie nabył prawa do odszkodowania z tego tytułu.

Rozpoznający rewizję wnioskodawcy od powyższego wyroku Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku, wyrokiem z dnia 23 marca 1994 r. [...], uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji. W ocenie Sądu nie zostały dostatecznie wyjaśnione wszystkie okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Zachodzi zwłaszcza konieczność wyjaśnienia rozbieżności w konkluzjach opinii biegłych - Andrzeja P., "określającego badania specjalistyczne słuchu wnioskodawcy jako odpowiadające służbie w hałasie w jednostkach lotniczych i artylerii" oraz Ewy R., która "oceniła stan upośledzenia słuchu wnioskodawcy jako nie odbiegający od ograniczenia sprawności przeciętnego mężczyzny w wieku wnioskodawcy". W celu jednoznacznego ustalenia stopnia osłabienia słuchu Stanisława M. oraz przyczyn schorzenia, niezbędne jest dokonanie ustaleń co do przebiegu służby wojskowej wnioskodawcy, a także określenia początkowego terminu i charakteru występowania uszczerbku na zdrowiu.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni, po ponownym rozpoznaniu sprawy, wyrokiem z dnia 11 października 1995 r. [...] oddalił odwołanie. Sąd ustalił, że niedosłuch Stanisława M. pozostaje w związku przyczynowym ze służbą wojskową a powstanie tego schorzenia należy wiązać z datą 9 lutego 1979 r. Ubytek słuchu jest u wnioskodawcy nieodwracalny i powoduje trwały uszczerbek na jego zdrowiu w wysokości 15%. Ustalenia w przedmiocie stopnia uszczerbku na zdrowiu Stanisława M., Sąd dokonał na podstawie opinii biegłej Ewy R. z dnia 19 lipca 1993 r. oraz sporządzonych przez nią opinii uzupełniających z 26 czerwca, 14 i 19 września 1995 r. Zdaniem Sądu, w przeciwieństwie do opinii Andrzeja P. i Instytutu Medycyny Pracy w Ł., które nie odpowiadają warunkom formalnym i są niepełne, jedynie opinia Ewy R. zawiera szczegółową i wnikliwą ocenę dokumentacji lekarskiej, pozwalającą na dokonanie rzeczowych ustaleń. Nadto, biegły Andrzej P. odmówił przyjazdu na rozprawę w celu złożenia opinii uzupełniającej. Według art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. warunkiem wypłaty odszkodowania jest trwały uszczerbek na zdrowiu wynoszący co najmniej 20%. Ten właśnie warunek nie został spełniony do przyznania Stanisławowi M. wnioskowanego świadczenia.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku wyrokiem z dnia 19 stycznia 1996 r. [...] oddalił rewizję Stanisława M. od powyższego wyroku. W ocenie Sądu stopień trwałego uszczerbku na zdrowiu nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Schorzenie wnioskodawcy powstało po 12 stycznia 1973 r., a wiadomość o jego skutkach - trwałej utracie zdrowia - powziął on najpóźniej w dniu 9 lutego 1979 r. (orzeczenie Wojskowej Komisji Lekarskiej Marynarki Wojennej z 9 lutego 1979 r.). Jego roszczenie jest wobec tego przedawnione. Wprawdzie ustawa z dnia 16 grudnia 1972 r. nie przewiduje wprost przedawnienia roszczeń w niej przewidzianych, ale "na zasadzie analogii w odniesieniu do świadczeń odszkodowawczych przysługujących pracownikowi" należy przyjąć, że roszczenia te także ulegają przedawnieniu. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego okres przedawnienia roszczenia o jednorazowe odszkodowanie z tytułu choroby zawodowej wynosi 3 lata. Roszczenie Stanisława M. uległo zatem przedawnieniu z dniem 9 lutego 1982 r. Byłoby ono przedawnione nawet wówczas, gdyby przyjąć korzystniejszy dla wnioskodawcy dziesięcioletni okres przedawnienia (jak to uczynił Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 21 października 1969 r., III PZP 3/69, OSNCP 1970 z. 3 poz. 41).

Wyrok Sądu II instancji zaskarżył kasacją z dnia 29 kwietnia 1997 r. Minister Sprawiedliwości. Podnosząc zarzuty rażącego naruszenia prawa materialnego, a w szczególności art. 1 i art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach odszkodowawczych oraz naruszenia interesu Rzeczypospolitej Polskiej, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni z dnia 11 października 1995 r. [...] oraz decyzji Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w G. z dnia 4 września 1992 r. i przyznanie Stanisławowi M. odszkodowania z tytułu 20% trwałego uszczerbku na zdrowiu wskutek choroby powstałej w związku ze szczególnymi właściwościami służby wojskowej. Skarżący wywodził, że stanowisko Sądu II instancji w kwestii przedawnienia roszczeń o jednorazowe odszkodowanie pozostaje w rażącej sprzeczności z prawem. Pojęcie przedawnienia występuje w prawie ubezpieczeń społecznych tylko wówczas, gdy ustawa tak stanowi. Ustawa z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz. U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.) nie zawiera samodzielnego uregulowania dawności, jednak świadczenia w niej przewidziane mają źródło w zdarzeniach związanych ze stosunkiem pracy, wobec czego stosuje się do nich wprost przepis art. 291 KP. Świadczenia przewidziane w ustawie z dnia 16 grudnia 1972 r. nie są związane ze stosunkiem pracy. Stosunek służby ma charakter administracyjnoprawny i jest

rodzajowo inny od stosunku pracy. Poza tym, powołane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczyło określenia początkowego terminu biegu przedawnienia nie zaś zakresu stosowania prawnej instytucji przedawnienia. Skarżący wywodził dalej, iż skoro bezsporne są okoliczności, że niedosłuch Stanisława M. pozostaje w związku ze szczególnymi właściwościami służby wojskowej i jest wymieniony w wykazie stanowiącym załącznik nr 1 do zarządzenia MON z dnia 16 stycznia 1973 r. w sprawie ustalenia wykazów chorób pozostających w związku ze służbą wojskową, z tytułu których przysługują świadczenia rentowe i odszkodowawcze (M.P. Nr 4, poz. 29 ze zm.) i że spowodował on trwałe uszczerbek na zdrowiu wnioskodawcy po 1 stycznia 1973 r., to dla rozstrzygnięcia sprawy istotne było ustalenie procentowego rozmiaru tego uszczerbku. Sąd I instancji ustalił go na 15%. Nie uwzględnił jednak okoliczności, że biegła Ewa R. odniosła owe 15% trwałego uszczerbku na zdrowiu wnioskodawcy do roku 1979. Późniejsze badanie Stanisława M. przeprowadzone w Instytucie Medycyny Pracy w Ł. wykazały, że stwierdzony u niego niedosłuch powoduje trwałe uszczerbek na zdrowiu w 20%.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z treścią art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. jednorazowe odszkodowanie przysługuje żołnierzowi, który wskutek choroby powstałej w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej lub warunkami służby wojskowej doznał trwałego uszczerbku na zdrowiu co najmniej w 20%. Wyłączone jest prawo do tego świadczenia, jeżeli choroba powstała po dniu wejścia ustawy w życie (art. 17 ust. 1 pkt 2), a poszkodowany doznał uszczerbku na zdrowiu po upływie 3 lat od zwolnienia z czynnej służby wojskowej (art. 7 ust. 1 pkt 2) lub gdy wyłączną przyczyną choroby było udowodnione przez jednostkę wojskową umyślne lub rażąco niedbałe działanie albo zaniechanie żołnierza naruszające obowiązujące przepisy lub rozkazy, jeżeli jego przełożeni zapewnili warunki odpowiadające tym przepisom i sprawowali we właściwy sposób nadzór nad ich przestrzeganiem, a żołnierz posiadał potrzebne umiejętności do wykonywania określonych czynności i był należycie przeszkolony w zakresie znajomości tych przepisów (art. 4).

Stanisław M. pełnił służbę wojskową do 16 sierpnia 1991 r. Od 1979 r. cierpi na obustronne osłabienie słuchu o charakterze przewlekłego urazu akustycznego. Schorzenie to pozostaje w związku ze szczególnymi właściwościami służby wojskowej. Powyższe fakty ustalone przez Sądy obu instancji są bezsporne. W tej sytuacji dla oceny prawa wnioskodawcy do jednorazowego odszkodowania istotne było ustalenie wywołanego schorzeniem procentowego uszczerbku na zdrowiu oraz terminu jego powstania. Trafny jest zarzut kasacji, że Sądy zarówno I jak i II instancji nie wyjaśniły tych okoliczności w sposób dostateczny. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni, na podstawie opinii Ewy R. ustalił, że stwierdzone u wnioskodawcy obustronne osłabienie słuchu powoduje trwałe uszczerbek na jego zdrowiu w 15%. Biegła ta początkowo twierdziła, że datujący się na lata 1970-1971 niedosłuch Stanisława M. mieści się w normach określonych dla osoby w jego wieku (opinia z dnia 19 lipca 1993 r.). W kolejnych opiniach uzupełniających (z 26 czerwca, 14 i 19 września 1995 r.) zmieniła zdanie zarówno w kwestii daty powstania schorzenia, jak i jego związku z właściwościami służby wojskowej. Biegły Andrzej P. w opinii z dnia 12 października 1993 r. (uzupełnionej w dniach 15 i 26 listopada 1993 r.) stwierdził pojawiające się u badanego w latach 1970 i 1976 osłabienie słuchu z "obrazem audiometrycznym charakterystycznym dla urazu akustycznego" nie odnosząc się jednak do wpływu tego schorzenia na stan zdrowia badanego. Instytut Medycyny Pracy w Ł. stwierdził związek niedosłuchu Stanisława M. z właściwościami służby wojskowej i ocenił, że powoduje on trwałe uszczerbek na zdrowiu w 20%. Sąd odmówił tym dwu ostatnim

opiniom wiarygodności jako niepełnym. Pomiął jako środek dowodowy opinię Andrzeja P. także z tego powodu, że biegły nie stawił się na wezwanie do złożenia opinii uzupełniającej. Sąd II instancji uznał zaś, że okoliczność czy i w jakim stopniu schorzenie narządów słuchu powoduje trwały uszczerbek na zdrowiu Stanisława M. jest nieistotna dla rozstrzygnięcia sprawy, a to wobec przyjęcia przedawnienia roszczenia o wypłatę wnioskowanego świadczenia.

Kasacja trafnie podnosi, iż art. 291 KP ani wprost ani przez analogię nie może być stosowany do roszczeń wynikających ze stosunku służbowego podlegającego reżymowi ustawy z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (jednolity tekst: Dz. U. z 1977 r. Nr 10, poz. 55) i stosunków prawnych z nim związanych. Powołana ustawa nie zawiera generalnego ani szczegółowego odesłania do przepisów prawa pracy. Doktryna, w przewadze, wyłącza stosunek zatrudnienia w tzw. służbach zmilitaryzowanych z przedmiotu prawa pracy. Znaczenie upływu czasu (dawności) dla możliwości skutecznego dochodzenia przez żołnierza świadczeń odszkodowawczych z tytułu wypadków i chorób zawodowych określa art. 7 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. Jednorazowe odszkodowanie nie przysługuje, jeżeli żołnierz doznał uszczerbku na zdrowiu wskutek choroby powstałej w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej po trzech latach od zwolnienia go z tej służby. Pogląd Sądu II instancji co do możliwości stosowania instytucji przedawnienia roszczeń o wypłatę świadczeń odszkodowawczych z tytułu chorób pozostających w związku ze służbą wojskową na podstawie analogicznie stosowanych przepisów Kodeksu pracy, a w konsekwencji także Kodeksu cywilnego (poprzez art. 300 KP), jest więc nie tylko nadmiernie woluntarystyczny, ale narusza obowiązujące prawo.

Bezsporne jest, że schorzenie Stanisława M. powstało po 1 stycznia 1973 r., w czasie pełnienia przez niego służby wojskowej i w związku z właściwościami tejże służby, że nie zostało wywołane okolicznościami wyłączającymi, w myśl art. 4 ustawy, prawo do jednorazowego odszkodowania oraz że spowodowało ono trwały uszczerbek na zdrowiu wnioskodawcy. Prawidłowe rozstrzygnięcie rozpoznawanej sprawy zależało wobec tego od ustalenia, w jakim stopniu stwierdzone u Stanisława M., obustronne osłabienie słuchu typu odbiorczego spowodowało trwały uszczerbek na jego zdrowiu, a w kontekście art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy również określenie daty powstania tego uszczerbku. Rozpoznanie schorzenia i powstanie trwałego uszczerbku na zdrowiu z tego tytułu mogą pokrywać się w czasie, ale mogą też przypadać w różnym terminie. Zebrany w sprawie materiał nie daje podstaw do jednoznacznego ustalenia tych okoliczności. Konieczne jest wobec tego przeprowadzenie uzupełniającego postępowania dowodowego. Rozpoznając sprawę ponownie Sąd dopuści dowód z uzupełniających opinii biegłego Andrzeja P. oraz Instytutu Medycyny Pracy w Ł., a jeżeli uzna to za celowe także z opinii innych biegłych. Wyjaśni ewentualne rozbieżności w ocenie stanu zdrowia wnioskodawcy, konfrontując biegłych. Sąd weźmie pod uwagę treść art. 287 KPC i zastosuje ten przepis w przypadku odmowy złożenia przez biegłego opinii uzupełniającej lub stawienia się na rozprawie.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy stosownie do treści art. 393¹³ § 1 KPC orzekł jak w sentencji.

=====